

બાઘો

- મધુસૂદન પારેખ

એક હતો છોકરો. એનાં ફઈબાએ એનું નામ તો સરસ મઝાનું બુદ્ધિધન રાખ્યું હતું. પણ નાનપણથી જ એનો સ્વભાવ બહુ વિચિત્ર હતો.

એક વાર બુદ્ધિધનને એની માએ દૂધની વાડકી ભરી આપી. અને એ કંઈક કામે ગઈ. એટલામાં એક કુરકુરિયું આવ્યું. બુદ્ધિધનભાઈ તો એનો રૂડો રૂપાળો રંગ જોઈ જ રહ્યા.

કુરકુરિયું તો પૂંછડી પટપટાવી ગેલ કરતું કરતું વાડકીમાંથી દૂધ પીવા માંડ્યું.

બુદ્ધિધન તો ખુશ થઈને જોયા જ કરે. એટલામાં એની માની નજર પડી. એકદમ એ દોડતી આવી.

“અરે, આ ગલૂડિયું દૂધ પી જાય છે તોય ભાન નથી? પાછો હસે છે શું ! સાવ બાઘો છે બાઘો !”

એક વાર એના મામા એને રૂપિયાની નવીનકોર નોટ આપી ગયા.

રૂપિયાની નોટ લઈને એ રમતો હતો. એવામાં એક બાવાજી ‘સીતારામ’ કરતાં આવ્યા.

બુદ્ધિધને તો બાવાજીને રૂપિયાની નોટ આપી દીધી. પછી કાંઈ સીતારામ બાવાજી કાયા હતા કે ઊભા રહે ?

મા લોટ લઈને બાવાજીને આપવા આવી; પણ બાવાજી હોય શેના ?

ઘરમાં બધાંને ખબર પડી કે બુદ્ધિધને બાવાજીને રૂપિયાની નવી ને નવી નોટ આપી દીધી. બધાંએ એક અવાજે કહી દીધું : સાવ બાઘો છે બાઘો !

પછી તો બધાંએ એને બાઘો જ કહેવા માંડ્યો. એક વાર એને ઘેર મહેમાન આવ્યા. એના બાપુએ એને બે રૂપિયા આપીને કહ્યું : “જા, સરસ મજાની કેરી લઈ આવ. દોડતો પાછો આવજે, હોં.”

બુદ્ધિધનભાઈ તો ઊપડ્યા કેરી લેવા. ઝટઝટ કેરીનું પોટલું બંધાવ્યું અને દોડતા દોડતા જ ઘેર આવતા હતા; પણ રસ્તામાં એક નાનકડી વાછરડી ભૂખથી મરવા પડી હતી. આજુબાજુ છોકરાંનું ટોળું ભેગું થયું હતું. બુદ્ધિધનભાઈ પણ જોવા ઊભા રહ્યા.

એમણે ધીમે રહીને પોટલું છોડ્યું અને એક-બે કેરી વાછરડીને ખવડાવી. વાછરડીમાં જરાક જોમ આવ્યું. બધા છોકરા ખુશ થઈ ગયા.

ધીમે ધીમે બુદ્ધિધને તો બધી કેરી વાછરડીને ખવડાવી દીધી. મોડું થયું હતું એટલે એના બાપુ ચિડાયા હતા. બુદ્ધિધનને ખાલી હાથે આવતો જોઈ એ તો ખૂબ ખિજાયા. એમણે પૂછ્યું : “કેમ આટલું મોડું થયું ? કેરી ક્યાં છે ?”

બુદ્ધિધને બધી વાત કહી એટલે એના બાપુએ તો એના કાન જ ખેંચવા માંડ્યો અને મહેમાનની હાજરીમાં જ કહી દીધું : “સાવ બાઘો છે, બાઘો.” પણ મહેમાને ધીમે રહીને બુદ્ધિધનને પોતાના ખોળામાં બેસાડી એનો વાંસો થાબડ્યો અને કહ્યું : “દીકરા, બહુ સારું કર્યું; બહુ પુણ્યનું કામ કર્યું.”

બુદ્ધિધનની નિશાળમાં એક દિવસ ઇન્સપેક્ટર નિશાળ તપાસવા આવવાના હતા. ગુરુજીએ બધાને ઘેરથી સરસ વાર્તા લખી આવવાનું કહ્યું હતું. ખાનગીમાં એમ પણ કહી દીધું, “તમને ના આવડે તો બા-બાપુ કે મોટાં ભાઈ-બહેન પાસે લખાવજો. પણ વાર્તા સરસ હોવી જોઈએ.” બીજે દિવસે બધા છોકરા વાર્તા લખી લાવ્યા. લખી તો શું લાવે ? લખાવી લાવ્યા. બુદ્ધિધનની વાર્તા ખૂબ સરસ હતી. ગુરુજીએ એની હોશિયારીનાં ખૂબ વખાણ કર્યાં. પણ એની સામે જોઈ રહ્યા.

એટલામાં તો એ ભાઈસાહેબ ઊભા થઈ ગયા અને રડતાં રડતાં કહેવા લાગ્યા, “વાર્તા મેં લખી નથી. એમાં મારી હોશિયારી નથી; મારા મોટા ભાઈએ વાર્તા લખાવી છે.”

ગુરુજી આ વાત સાભળીને હસી પડ્યા. “ભલે ગમે તેણે વાર્તા લખાવી, પણ તેં જાતે જ તારા અક્ષરોમાં લખી છે ને ? એટલે વાર્તા તારી જ કહેવાય. પણ જોજે, ઇન્સપેક્ટર સાહેબ આગળ આવી બાધાઈ ન કરતો.” બધા છોકરા હસી પડ્યા.

બીજે દિવસે ઇન્સપેક્ટર સાહેબ આવ્યા. ગુરુજીએ વાર્તાઓનું પ્રદર્શન ગોઠવ્યું હતું. ઇન્સપેક્ટર સાહેબે બુદ્ધિધનની વાર્તા પસંદ કરી.

ઇન્સપેક્ટરે બુદ્ધિધનને પાંચ રૂપિયા ઇનામ આપ્યું. બધા છોકરાએ તાળીઓથી ભાઈને વધાવી લીધા. ગુરુજી પણ ખુશ ખુશ થઈ ગયા.

પણ બુદ્ધિધનને એન પડ્યું નહીં. એ બીતો બીતો ઊભો થઈને ઇન્સપેક્ટર સાહેબ પાસે ગયો. ગુરુજીને

ફાળ પડી.

બુદ્ધિધને ગભરાતાં ગભરાતાં કહ્યું: “સાહેબ, મારે ઇનામ નથી જોઈતું. વાર્તા મારા મોટા ભાઈએ લખાવી છે!”

ગુરુજીને એવી ખીજ ચડી ગઈ. મનમાં જ બોલી ઊઠ્યા : “સાવ બાઘો નીકળ્યો.”

ઇન્સ્પેક્ટર સાહેબે એકદમ બુદ્ધિધને ટેબલ પાસે ઊભો કર્યો અને ભાષણ કરતાં કહ્યું : “આવી સરસ વાર્તાઓ છોકરાઓ લખી ન જ શકે એ તો હું જાણતો જ હતો. પણ આ બુદ્ધિધને જ સાચી વાત કબૂલ કરી છે. વાર્તા એણે પોતે લખી નથી એટલે હું એને આપેલું પાંચ રૂપિયાનું ઇનામ રદ કરું છું.”

બધા છોકરા અને ગુરુજીના મનમાં થઈ ગયું કે આ તો સાવ બાઘો નીકળ્યો. ઇનામ ખોયું અને આબરૂ પણ ખોઈ.

એટલામાં ઇન્સ્પેક્ટર સાહેબે ભાષણ આગળ ચલાવતાં કહ્યું: “આ છોકરાનું પાંચ રૂપિયાનું ઇનામ રદ કરું છું. પણ તે સાચું બોલ્યો તેની કદર કરી દશ રૂપિયા ઇનામ તેને આપું છું.”

બધા એકદમ ચમકી ગયા અને પછી તાળીઓના ગડગડાટથી એ “બાઘાભાઈ” ને વધાવી લેવામાં આવ્યા.

▪